

ANALIZA I ZNAČAJ ŽIVOTNIH OSIGURANJA KAO POTENCIJAL ZA INVESTICIONA ULAGANJA I UNAPREĐENJE KVALITETA ŽIVOTA OSIGURANIKA KROZ NAKNADU ŠTETA

ANALYSIS AND IMPORTANCE OF LIFE INSURANCE AS A POTENTIAL FOR INVESTMENT INVESTMENT AND IMPROVEMENT OF QUALITY OF LIFE INSURANCE THROUGH DAMAGES

Nikola Dobrilović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – INŽENJERSKI MENADŽMENT

Kratak sadržaj – U radu su prikazane osnovne specifičnosti i karakteristike životnih osiguranja, istorija, tehničke osnove, matematička rezerva, vrste životnih osiguranja. Dat je prikaz toka za procenu šteta a zatim unit linked proizvodi kao nova vrsta proizvoda životnih osiguranja i potencijal za investiciona ulaganja.

Ključne reči: Životno osiguranje, premija osiguranja, procena šteta, unit linked osiguranja.

Abstract – This paper presents the basic specifics and characteristics of life insurance, history, technical background, mathematical reserve, types of life insurance. A flowchart for damage assessment is presented and then unit linked products as a new type of life insurance product and potential for investment.

Keywords: Life insurance, insurance premium, damage assessment, unit-linked insurance.

1. UVOD

Osiguranje predstavlja oblast od posebnog društvenog i ekonomskog interesa a samo sprovođenje osiguranja podrazumeva specifičnu ekonomiku. U sadašnjem vremenu, vremenu razvoja industrije, proizvodnje, zdravstva, nauke i tehnologije i cele ekonomije uopšteno osiguranje kao multidisciplinarna nauka igra veoma važnu ulogu i zauzima bitno mesto u skoro svim oblicima ljudskog delovanja. Osiguranje, dakle predstavlja udruženje svih onih koji su izloženi istoj opasnosti sa ciljem da zajednički podnesu štetu koja će zateći neke od njih [1].

2. ISTORIJA ŽIVOTNOG OSIGURANJA OSNOVNE KARAKTERISTIKE I SPECIFIČNOSTI

Prvi oblici nekog obezbeđenja za slučaj smrti (što je smisao današnjeg osiguranja života) vraćaju nas u daleku prošlost. Još 2.500 godina pre nove ere, egipatski zidari organizovali su društvo za pribavljanje sredstava za plaćanje troškova lečenja i troškove pogreba svojih članova. Nešto kasnije, otprilike 400. godina pre nove ere, u Grčkoj su bila organizovana društva za pogreb koja su se finansirala doprinosima članova. U starom Rimu zabeleženi su prvi oblici životnog osiguranja kroz udruživanje radi finansijske pomoći porodici člana udruženja, usled njegove smrti.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio doc. dr Miroslav Miškić.

Ta udruženja su se zvala Collegia, osnivana su na staleškoj i religijskoj osnovi i bila su namenjena finansiranju troškova sahrane svojih članova [2].

Životno osiguranje je najzastupljeniji oblik štednje u razvijenim zemljama. Osiguranje života, dakle, predstavlja ugovor kojim se osiguravač, nasuprot plaćenim premijama, obavezuje da isplati osiguraniku ili licu koje on odredi određenu sumu ili rentu u slučaju smrti osiguranika ili za slučaj njegovog doživljenja određenog vremena [3]. Osiguranje života je oblik obezbeđenja neophodne zaštite licima bliskim ugovaraču osiguranja ili njemu samome za slučaj nesreće koja ga može pogoditi. To je specifična vrsta osiguranja koja uspešno kombinuje osiguranje i štednju. Ono objedinjuje te dve funkcije čime je izvesno da će postojati obaveza osiguravača da isplati osiguranu sumu delom ili u celosti. Zbog toga možemo reći da životno osiguranje ima dvostruki cilj. Kao prvi cilj može se istaći zaštita individualne ličnosti osiguranika i tu zaštitu možemo iskazati kao osigurani rizik. Osigurani rizici koji su zastupljeni u odnosu na ovu vrstu osiguranja su: rizik smrti i rizik doživljenja. S obzirom da rizik definišemo kao budući, neizvestan i od stane osiguranika nezavistan događaj i rizik smrti i rizik doživljenja se posmatraju kao rizici čiji se nastanak može realizovati u budućnosti. Kao drugi cilj javlja se funkcija akumulacije kapitala s obzirm na činjenicu da su ugovori o osiguranju života višegodišnji ugovori a podnaslove malim slovima. Štednja putem osiguranja života je namenska, vezana i dugoročna, što se reguliše konkretnim ugovorima o osiguranju života. Karakteristično je da za štednju putem osiguranja života postoji ugovoreni rok trajanja (obično 10 godina) i štedni cilj iskazan kroz osiguranu sumu. Proizilazi da je štednja putem osiguranja života disciplinovana, kontinuirana, dugoročna i namenska, odnosno da ima sve karakteristike vezane štednje [4].

2.1. Matematička rezerva

Matematička rezerva je tehnička rezerva društva za osiguranje namenjena izmirivanju budućih obaveza po osnovu životnih osiguranja. U osiguranjima kod kojih kumuliraju sredstva štednje ili gde se rizik povećava u toku trajanja osiguranja, kao što je osiguranje života, penzijsko osiguranje, osiguranje rent ii sl. formira se matematička rezerva, koja se utvrđuje aktuarsko matematičkim metodama. Potreba formiranja matematičke rezerve posledica je specifičnosti životnih osiguranja. Naime,

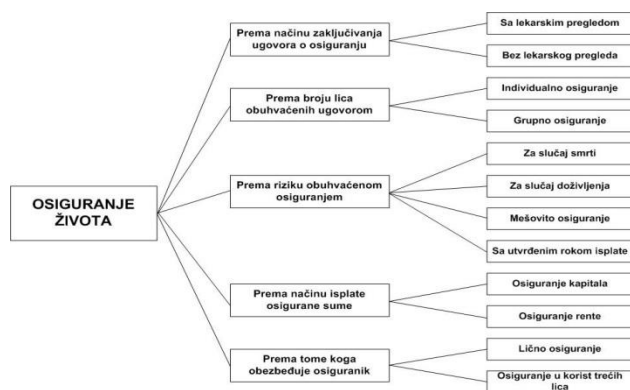
iz funkcije štednje životnih osiguranja proizilazi "izvesnost" obaveze osiguravača. Sem toga, kod životnih osiguranja radi se o riziku smrti koji je promenljiv i progresivan. Izjednačavanje premije i plaćanje u istom iznosu za ceo ugovorni period vrši se preko mehanizma matematičke rezerve [5].

3. VRSTE ŽIVOTNIH OSIGURANJA

U zavisnosti od kriterijuma prema kojima se vrši podela, postoje različite vrste osiguranja života: *prema načinu zaključivanja ugovora o osiguranju, prema broju lica koja su obuhvaćena ugovorom, prema riziku obuhvaćenom osiguranjem, prema načinu isplate osigurane sume, prema tome koga obezbeđuje osiguranik - lično i u korist trećeg lica* [6].

Prema Zakonu o osiguranju u Republici Srbiji vrste životnih osiguranja su:

1. osiguranje života, koje pokriva: osiguranje života za slučaj doživljenja, osiguranje života za slučaj smrti, osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja, osiguranje života s povratom premije.
2. osiguranje za slučaj venčanja i rođenja,
3. rentno osiguranje,
4. dopunsko osiguranje uz osiguranje života,
5. životna osiguranja vezana za jedinice investicionih fondova,
6. tontine, koje predstavljaju osiguranje u kome se osiguranici dogovore da će zajednički kapitalizovati svoje doprinose i tako kapitalizovanu imovinu podeliti između onih osiguranika koji dožive određenu starost, odnosno između naslednika umrlih osiguranika,
7. osiguranje s kapitalizacijom isplate, koje se zasniva na aktuarskim obračunima i u kome osiguranik kao zamenu za jednokratnu ili periodičnu uplatu premije prima isplate u određenoj visini u određenom periodu [7].

Slika 1. Šematski prikaz podele osiguranja života [6]

3.1 Rizici isključeni iz osiguranja života

Po Zakonu o osiguranju iz osiguranja života isključeni su sledeći rizici:

1. samoubistvo osiguranog lica;
2. namerno ubistvo osiguranog lica od strane korisnika osiguranja;
3. nastupanje smrti osiguranika usled ratnih događaja;
4. nastupanje smrti osiguranika izvršenjem smrtno kazne po sudskoj presudi ili prilikom izvršenja krivičnog dela s predumišljajem.

1. Samoubistvo osiguranog lica

Samoubistvo osiguranog lica je suprotno javnom poretku, društveno štetno i nemoralno. Samoubistvo uklanja neizvesnost kao bitan element rizika, pošto nastaje kao rezultat voljne radnje. Takvo osiguranje je neprihvatljivo jer bi moglo da stimuliše oduzimanje sopstvenog života radi neke koristi određenim licima. Rizik samoubistva osiguranog lica isključen je samo u prvoj godini trajanja osiguranja, odnosno ako do samoubistva dođe u tom periodu, onda je osiguravač oslobođen od isplate osigurane sume korisniku osiguranja. Po isteku tog roka ne dovodi se u pitanje važenje ove vrste osiguranja.

2. Namerno ubistvo osiguranog lica od strane korisnika osiguranja

Ovaj rizik je takođe suprotan javnom poretku i moralu. U ovom slučaju osiguravajuća kompanija nema obavezu isplate osigurane sume korisniku osiguranja, počiniocu ubistva osiguranog lica.

3. Ratni događaj

Ratni rizik ne podleže zakonima matematike i statistike usled toga što realizacija tog rizika prouzrokuje smrt velikog broja lica. Iz tih razloga ti rizici se redovno isključuju iz osiguranja.

4. Nastupanje smrti osiguranika izvršenjem smrtno kazne po sudskoj presudi ili prilikom izvršenja krivičnog dela s predumišljajem.

4. NAKNADA ŠTETE U OSIGURANJU

Svrha osiguranja tj. postojanje i smisao osiguranje jeste da olakša situaciju kada se dogodi nepredviđeni štetni događaj ili nezgoda. Kako je ugovor o osiguranju dvostrano obavezni ugovor, a sam kvalitet osiguranja se meri kada nastane šteta, upravo tu se iskazuju obaveze osiguravača za isplatu naknade odnosno štete na osnovu prikupljene premije koju je osiguranik plaćao u predhodnom periodu.

Kada nastane osigurani slučaj znači da je došlo do ostvarenja rizika. Svako ostvarenje rizika prati određeni intezitet štetnih posledica, odnosno dolazi do ostvarenja štete. Kada se šteta desila neophodna je procena štete, kako bi se utvrdila vrednost nastale štete i kako bi se ugovor mogao realizovati, odnosno kako bi se isplatila naknada iz osiguranja. Ovu procenu sprovodi procenitelj štete.

Uloga procenitelja štete jeste ispitivanje opravdanosti odštetnog zahteva podnosioca zahteva, intervjuisanjem samog podnosioca koji mora biti i korisnik osiguranja ili osiguranik, svedoka, konsultovanjem policijskog izveštaja, konsultovanjem bolničkih izveštaja ako je u pitanju životno osiguranje kao i neposrednom insekcijom imovine ako je reč o takvoj vrsti osiguranja.

Zadatak rada procenitelja štete jeste utvrđivanje stepena nastale štete i njenog uzroka a sve sa krajnjim ciljem utvrđivanja odgovornosti osiguravajućeg društva da isplati nastalu štetu u skladu sa uslovima predhodno zaključenog ugovora o osiguranju.

U okviru izvršenja cilja, osnovne funkcije procenitelja štete su:

- izlazak na mesto nastanka štete ili ukoliko je reč o pokretnoj imovini, osiguranik ili korisnik osiguranja mogu prezentovati oštećenu imovinu u sedištu osiguravajućeg društva
- utvrđivanje vrednosti nastale štete
- utvrđivanje uzroka štete
- sačinjavanje zapisnika o utvrđenom činjeničnom stanju i
- davanje osnovnih informacija osiguranicima o potrebnoj dokumentaciji [8].

4.1 Naknada šteta iz osnova osiguranja života

Predmet ovakvog osiguranja jesu sam život osiguranika, zdravlje, odnosno telesni integritet. Rizik koji je obuhvaćen ovakvim osiguranjem je specifičan jer se ostvaruje na samom telu osiguranika i ne može se izraziti kroz materijalnu vrednost.

Ljudski život nema vrednost koja se može komercijalizovati i proceniti, pa tako kada je reč o ovom osiguranju govorimo o isplati unapred ugovorene osigurane sume, odnosno njenog dela kada se dogodi osigurani slučaj.

Pravila koja se tiču načela obeštećenja kod imovinskih osiguranja ovde se ne primenjuju. Osnovna specifičnost osiguranja života je u tome što predstavlja kombinaciju osiguranja od osiguranog rizika i štednje, iz čega proističe izvesnost postojanja obaveze isplate cele ili dela osigurane sume.

Da bi se ostvarila potpuna ekvivalentnost premije, odnosno sredstava osiguranja života, i obaveza, potrebno je da se štedni deo premije zajedno sa kamatom tokom trajanja osiguranja akumulira i formira matematička rezerva [9].

Postupak naknade štete, odnosno procene i likvidacije štete je od velikog značaja, iako nije posebno regulisano zakonom pa iz tog razloga, taj postupak nije isti kod svih osiguravajućih društava, ali su faze tog postupka slične:

- Prijava štete
- Formiranje predmeta štete
- Procena štete
- Likvidacija
- Kontrola štete
- Prigovor osiguranika
- Rezervacija šteta

Prijava štete odnosno, nastalog osiguranog slučaja vrši se pismenim putem, popunjavanjem obrasca osiguravača. Za osiguravača je veoma bitan momenat prijave štete kao i momenat kada je šteta nastala, iz razloga što se proverava stanje o plaćenju premiji, kao i postojanje ugovora o osiguranju koji pokriva period nastanka nesrećnog slučaja.

Nakon izvršene provere, šteta se evidentira u knjigama šteta.

Nakon procena štete, predmet se zadužuje kod likvidatora – stručno lice koje vrši likvidaciju štete. Likvidacija štete definiše se kao postupak koji obuhvata sve radnje u cilju obezbeđenja, provere, ocene i usaglašavanja svih dokaznih dokumenata odštetnog zahteva sa zaključenim ugovorom o osiguranju, radi ocene osnovanosti isplate štete (utvrđivanje osnova) i njenog konačnog obima i visine [10].

Postupak likvidacije obuhvata sledeće radnje:

- pribavu minimuma dokazne dokumentacije
- utvrđivanje prava na naknadu
- ocenu od strane lekara – cenzora
- utvrđivanje visine naknade
- kontrolu štete i odobrenje isplate
- popunjavanje obrasca platnog prometa za isplatu
- evidentiranje isplate
- arhiviranje predmeta.

5. UNIT LINKED PROIZVODI ŽIVOTNOG OSIGURANJA KAO POTENCIJAL ZA INVESTICIONA ULAGANJA

Prvi proizvodi životnog osiguranja vezani za investicione jedinice (unit-linked proizvodi) u svetu su se pojavili pre više od četrdeset godina, dok u Evropi postaju popularni devedesetih godina prošlog veka. Unit-linked proizvod je ugovor o životnom osiguranju, gde je naknada iz osiguranja u slučaju isteka ugovora direktno povezana sa kretanjem vrednosti investicione jedinice investicionog fonda. Radi se o kompleksnom proizvodu koji pripada grupi investicionih proizvoda osiguranja, čije performanse direktno zavise od imovine za koju su vezane.

Ovi proizvodi su se pojavili kao odgovor na potrebe klijenata, koji su bili zainteresovani za drugačiju strategiju ulaganja i izloženost riziku nego što su pružala klasična štedna životna osiguranja. Unit-linked ugovor obuhvata i zaštitu klijenta od neželjenih događaja u životu. U slučaju smrti osiguranika može se isplatiti garantovana osigurana suma za slučaj smrti, uvećana za vrednost sredstava u fondu, ili se može isplatiti iznos koji je veći – garantovana osigurana suma za slučaj smrti ili vrednost sredstava u fondu. U prvom slučaju se riziko premija uvek naplaćuje u odnosu na fiksni iznos osigurane sume koja se garantuje, a u drugom slučaju samo ukoliko postoji razlika između garantovane osigurane sume za slučaj smrti i vrednosti sredstava u fondu.

Velika prednost Unit Linked životnih osiguranja jeste u mogućnosti ugovaranja dodatnih osiguranja. Sva dodatna osiguranja se mogu ugovarati na visinu koja odgovara potrebama klijenta, i mogu se menjati u toku trajanja ugovora osiguranja [11]. Polazište razmatranja realnih mogućnosti razvoja unit-linked osiguranja u Srbiji su stepen razvijenosti finansijskog tržišta i sektora životnih osiguranja kao kritičnih faktora uspeha ovog tržišnog segmenta.

Finansijsko tržište u Srbiji odlikuje se siromašnom ponudom finansijskih instrumenata i niskim nivoom investicione aktivnosti, usled nedovoljno slobodnih novčanih sredstava. Visina premije životnih osiguranja po stanovniku (od 15,7€) i učešća premije životnih osiguranja u domaćem bruto proizvodu (od 0,4%), u 2013. godini upućuje na nizak stepen razvijenosti sektora životnih osiguranja u Srbiji.

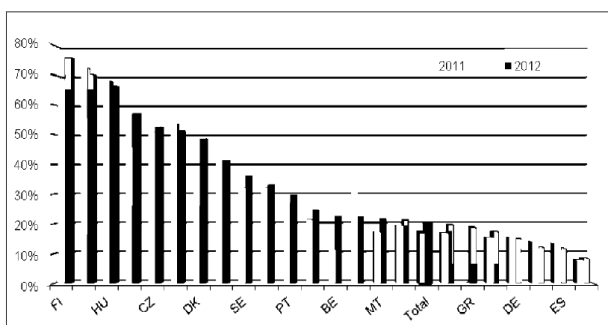
Iako je stvorena mogućnost za razvoj ovih proizvoda u Srbiji, za njihov pravi prozor potrebno je dosta promena. Našoj zemlji je prvenstveno potrebno razvijenije finansijsko tržište sa više otvorenih investicionih fondova i finansijskih instrumenata [12].

5.1 Tržište investicionog osiguranja života u Evropi

Pad kamatnih stopa i povoljni rezultati na tržištu akcija krajem 90-tih godina prošlog veka uticali su na rast popularnosti proizvoda životnog osiguranja vezanog za ulaganja u investicione fondove u Zapadnoj Evropi.

Upravo usled pomenutih okolnosti i najoprezniji investitori započeli su potragu za što većim povratom na oročene depozite i uložena sredstva. Nakon toga, dolazi do većeg obima konverzije depozita, obveznica i tradicionalnih polisa životnog osiguranja u akcije i proizvode povezane sa njihovom vrednošću kao što su investicioni fondovi i osiguranje života vezano za ulaganja. Poreske olakšice koje su pratile razvoj investicionog životnog osiguranja na pojedinim tržištima Zapadne Evrope dale su tim proizvodima prioritet u odnosu na ulaganje u same investicione fondove.

Učešće premije životnog osiguranje vezano za ulaganja u ukupnoj premiji osiguranja života u Evropi za posmatrani period od dve uzastopne godine odnosno 2011. i 2012. kao što je prikazano na slici br.2 ukazuju na prosečno zabeleženi određen rast udela premija investicionog životnog osiguranja u ukupnoj premiji osiguranja života za 23 evropske zemlje koje su bile predmet istraživanja Evropskog udruženja za osiguranje i reosiguranje u 2012. godini [13].

Slika br.2 - Premija investicionog životnog osiguranja i učešće u ukupnoj premiji životnog osiguranja [13]

Na tržištima Zapadne Evrope između 1997. i 2000. godine poslovi osiguranja života vezanog za ulaganja rasli su brže od poslova tradicionalnog životnog osiguranja. U posmatranom periodu prihodi od premija investicionog životnog osiguranja su se svake godine udvostručili u Italiji, Belgiji, Španiji, Austriji i Finskoj, dok su tradicionalne polise ostvarile skroman rast a na pojedinim tržištima i pad.

Rast i razvoj tržišta investicionog životnog osiguranja u Evropi zavisi od nekoliko faktora: oporavak tržišta akcija, supstitucija polisa, reforme penzijskog sistema, poreske olakšice, ekspanzija bankoosiguranja.

Podaci Swiss Re ukazuju na činjenicu da je osiguranje života vezano za ulaganja veoma interesantno osiguranicima u vreme rasta na tržištu akcija. S obzirom na očekivanu stabilizaciju i oporavak tržišta akcija na evropskom tržištu kapitala, neminovno će biti zabeležen rast tržišta polisa osiguranja života vezanog za ulaganja u investicione fondove [14].

6. ZAKLJUČAK

Životno osiguranje ima veoma veliki značaj, uticaj i potrebu u svetu, pa i kod nas. Zato je veoma bitno konti-

nualno razvijati ovu granu industrije. Razvojem celokupne privrede, finansijskih tržišta može se doći i do razvoja tržišta osiguranja kao jednog od bitnih faktora u svakoj državi. Opšti problem domaćeg tržišta osiguranja je nerazvijenost, bilo da se upoređuje s drugim delovima finansijskog sektora ili da se vrše odgovarajuća međunarodna poređenja.

Po svim značajnim parametrima (premija po stanovniku, premija u odnosu na bruto domaći proizvod i učešće premije životnog osiguranja u ukupnoj premiji osiguranja), ispod je proseka u odnosu na evropski. Još uvek zbog niskog životnog standarda i nedovoljne privredne razvijenosti, nedostatka informisanosti o životnom osiguranju, njegovom značaju i koristima, korisnici se retko odlučuju na potez zaključenja ugovora ovakve vrste osiguranja. Zaštita i edukacija potrošača (osiguranika i drugih korisnika osiguranja) je segment kome se na tržištu osiguranja mora posvetiti više pažnje, uključujući osiguravajuće kompanije i državne organe.

7. LITERATURA

- [1] Živković A, Ristić Ž., Monetarna ekonomija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd
- [2] <https://zivotnoosiguranje.co.rs/>
- [3] Šulejić P., Pravo osiguranja, Beograd 2005. godina
- [4, 6] Kočović J., Šulejić P., Rakonjac Antić T., Osiguranje, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, 2010 godina
- [5] Lisov M., Žarković N., Ekonomske i tehničke osnove osiguranja, Fakultet tehničkih nauka Novi Sad, 2010 godina
- [7] Zakon o osiguranju član 8 ("Sl. glasnik RS", br. 139/2014)
- [8, 9] Miškić M., Njegomir V., Marović B., Upravljanje štetama u osiguranju, Novi Sad, 2017
- [10] Miloradić J. Tehnologija osiguranja, Partenon Beograd, 2010 godina
- [11] <https://savetizaosiguranje.com/unit-linked/>
- [12] Jović M., Rajić V., Kočović M., Upravljanje rizicima unit-linked životnog osiguranja, Novi ekonomist: časopis za ekonomsku teoriju i praksu
- [13] Insurance Europe Statistics No 49, European Life Insurance Market in 2012-2014
- [14] Swiss Re, Sigma 3/2003

Kratka biografija:

Nikola Dobrilović rođen je u Loznici 1994. godine. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Inženjerski menadžment – Upravljanje rizicima i menadžment osiguranja odbranio je 2020.god.

Kontakt: ndobrilovic94@gmail.com